

VIII. Oceňování součástí jmění pro rozvahu povšechně.

A. Bylo řečeno, že bilance slouží *nepřímo* i zjištění zisku. Má sice podvojný účetnictví pro *přímé* vyúčtování těžeb a ztrát zvláštní skupinu účtů *výsledkových* a zápisy na účtech těch se provádějí tím způsobem, že jdou krok za krokem s příslušným účtováním pohybu příslušných součástí jmění na účtech součástkových, t. j. že každá těžba a každý náklad a ztráta účtuje se na účtech výsledkových současně s přírůstkem nebo úbytkem téhož obnosu na některé součástce majetkové způsobeným;¹⁰⁰⁾ ale přes to jeví bilance, pokud se týče popis, i značný přímý vliv na výsledný zisk neb ztrátu. Jednak totiž nezkoncují se veškeré započaté obchody právě do závěry, a zůstává část nakoupeného zboží při závěře nevyprodána, část surovin a polotovarů nezpracována, část výrobků nezpeněžena; i jest nad míru důležitě pro výsledný zisk, kterak se tyto pozůstalé zásoby *ocení*, jak jsme při závěru účtu zboží (na str. 9.) byli viděli. Jednak ničí se pozvolna provozem živnosti a výrobou i kapitál pevný, opotřebují se zařízení obchodní a tovární, a úbytku tomuto zhusta také teprve při závěře se dává v účtech výraz, jak jsme na příkladě účtu strojů na str. 13. poznali. Konečně podléhají i vůbec různé součásti aktiv a dluhů změnám hodnot i cen, na které se také dle okolností bere zřetel při zřizování rozvahy a závěry účetní, a tím se výsledný zisk mění.

I jest nutno vyšetřiti zásady, kterými při oceňování součástek majetkových pro rozvahu se řídití jest vzhledem k stávajícím předpisům zákona, vzhledem k zvyklostem obchodním a účetním i vzhledem k žádoucí opatrnosti v té příčině.

Obch. zák. (čl. 31.) praví všeobecně, že »veškeré předměty majetkové a pohledávky mají se v popise a v rozvaze uvéstí v té

¹⁰⁰⁾ Je možno účtovat i o výsledcích hospodářských bez souvislosti s účtováním o pohybech součástí majetkových; na př. maloobchodníci s moukou zaznamenávají si někdy pouze, kolik při tržních cenách vydělají na tom kterém zásypu semletého obilí, tím výroční zisk zjišťují, a o pohybu zásob, ba ani o pohybu peněz, vůbec neúčtují.

hodnotě, která jim v době zřizování popisu a rozvahy přísluší.«¹¹⁰⁾ O tom, jaká se tu míní hodnota, nejsou theoretikové sjednoceni.

Druhdy míval vrch náhled, že ve výroční rozvalu mají se veškerá aktiva a passiva vepsati *ve své objektivné hodnotě směnné, hodnotě realizační*.¹¹¹⁾ Bilance měla by se dle tohoto náhledu zřizovati v předpokladu *okamžité fiktivné likvidace, realisace*,¹¹²⁾ ale se zřetelem na to, že ve skutečnosti závod ne-likviduje, nýbrž trvá dále.¹¹³⁾

Prvý, který proti této theorii vystoupil, byl *Simon* ve svém díle »Die Bilanzen«. Poukázal zejména na odpor v uvedené thesi¹¹⁴⁾ i na to, že hodnota jmění, které určitého dne má býti zpeněženo, jest mnohem nižší, než podrží-li je majitel k účelu posavadnímu; poněvadž však jmění »okamžitě všeobecně« se nerealizuje, odporovalo by pravdě ocenění, obsažené

¹¹⁰⁾ Srovnej k tomu pozn. 71.

¹¹¹⁾ Před vydáním díla *Simonova* »Bil.« byla tato theorie obecně uznávána. Za důvod pro její oprávněnost se mezi jiným uvádělo, že účelem zřizování rozvahy jest, podati v zájmu věřitelů důkaz, že jsou passiva podniku dostatečně kryta stávajícími aktivy. Hlavou této školy jest *Ring*. Píše o věci takto: »... das Verhältnis würde aber einen unrichtigen Ausdruck empfangen, wenn für den Ansatz der Güter der subjektive, individuelle Wert entscheidend wäre, d. h. diejenige Vergleichung zwischen dem Gut und dem Geld, welche der Schätzende nach Maßgabe seiner Bedürfnisse oder Begehungen macht... Es ist vielmehr ein Wertansatz geboten, welcher der berechtigten Auffassung aller Beteiligten, namentlich auch der Gläubiger gerecht wird... Diese Wertung könnte je nach der Bestimmung des Gegenstandes vielleicht scheiden zwischen dem Werte, welchen das Gut zum *Behalten* für Alle, und demjenigen, welchen es zum *Weggeben* für Alle hat. Für die Bilanz kommt nur der Letztere in Betracht. Denn für die Frage, ob ein Gut Schulden deckt, ist es unerheblich, welcher Wert demselben zum Behalten beigelegt wird... Die Bilanz rechnet mit... dem »objektiven Tauschwert«... »allgemeinen Verkehrswert«. Mit diesen Grundsätzen durchaus nicht unvereinbar ist die Berücksichtigung, daß ein Gegenstand sich gerade in den Händen der betreffenden Aktiengesellschaft befindet. Es kommt in Betracht, welcher Geldbetrag für das Gut erzielt werden kann, wenn sie dasselbe fortgibt. Ihre Eigenschaft als Produzentin, Grossistin oder Detaillistin ist sicher in das Auge zu fassen. Daraus folgt aber nichts für die Berücksichtigung des individuellen Wertes, sondern nur, daß der Kreis der Schätzenden entsprechend gezogen werden muß«. (Kom., str. 604 a násl.) S ním souhlasí *Knappe* (Bil., str. 92). (*Seidler*, Zeitschr. f. V., 1905, str. 406.)

¹¹²⁾ Tak i *Grünhut*, *Didier*, *Vivante* a j. (*Simon*, Bil., str. 296.)

¹¹³⁾ Entscheidungen des (Preußischen) Königlichen Oberverwaltungsgerichtes, XII. S. 19 (*Simon*, Bil., str. 296).

¹¹⁴⁾ Naproti tomu tvrdí *Staub* (Kom., § 1. k čl. 31.): »Všeobecné zcizení (aktiv) a další trvání závodu jsou věci, které se nevylučují«.

v bilanci s tohoto stanoviska zřízení.¹¹⁵⁾ Dovožoval dále, že zásada, aby v rozvahu se kladla *obecná hodnota směnná*, nestačí pro všechny případy oceňování pro rozvahu, zejména uvedl, že marně by se v celém světě hledala bilance, v níž by předměty majetkové trvale provozu podniku sloužící, kteréž přec pravidelně tvoří hlavní kmen jmění, v rozvaze byly uvedeny ve své »objektivně ceně«; naopak ve skutečnosti tvoří obecná hodnota realizační při oceňování pro rozvahu aspoň u akciových společností výjimku.¹¹⁶⁾

Simon je původcem theorie oceňovací *hodnotou individuální*.

Postup jeho vývodů jest tento:¹¹⁷⁾ »*Hodnota* statku není ničím, co by na něm samém lpělo; není jeho vlastností, aniž nějakou skutečností, nýbrž jest *věcí mínění*. Kdo tvrdí, že ten neb onen statek má určitou hodnotu, pronáší *úsudek*.¹¹⁸⁾ Praemissami tomuto úsudku jsou dvě úvahy: že statek jest způsobilým ukójiti jisté potřeby, a že na opatření jeho jisté osoby určité jiné statky musí věnovati, po případě určitý peníz zaň platívají. Prvou praemissou dochází výrazu dvojí úkoj potřeb: přímý, totiž držba nebo spotřeba, nebo nepřímý, totiž opatření jiných statků úplatným odbytím věci, která se oceniti má. Pokud praemissa prvý nebo druhý účel má na zřeteli, jmenujeme vyšetřenou hodnotu hodnotou *spotřební* nebo *směnnou* (oběžní, realizační). Nutným obsahem druhé praemissy jest vztah k určitým osobám. Jen osoby platí ceny, směnují navzájem statky. Důležité však jest, které osoby se přirovnávají. Může tu býti na zřeteli osoba jediná nebo množství osob v různém odstupňování. Dle toho pak možno lišiti hodnotu *zvláštní* a hodnotu *obecnou*. Rozeznáváme tedy tyto hodnoty: obecnou spotřební, zvláštní spotřební, obecnou směnnou a zvláštní směnnou. Pojem hodnoty jest pojmem subjektivním a relativním, a výrazy »objektivná« nebo »absolutní« hodnota obsahují contradictionem in adiecto.

Jest nesprávně, klásti obecnou hodnotu směnnou za princip nebo za pravidlo pro oceňování bilanční; neboť bilance má býti obrazem jmění určité osobnosti, a odloučí-li se jednotlivé předměty majetkové od ní, berou na se jinou povahu, ba mnohé

¹¹⁵⁾ *Simon* (Bil., str. 296).

¹¹⁶⁾ *Simon* (Bil., str. 300, 303).

¹¹⁷⁾ Tamtéž str. 293 a násl.

¹¹⁸⁾ Jsou to vývody mimo jiné též t. ř. národohospodářské školy rakouské (*Menger, Böhm-Barwerk* a j.)

nelze vůbec zciziti, kdežto většina mění ve druhé ruce svou hodnotu. Co pro někoho má význam jako předmět spotřební, jest pro jiného jen předmětem směny. Co jeden vzhledem ke vztahům svým a ke svému postavení ve světě obchodním za ceny vysoké může zciziti, nemůže druhý odbýti leč za ceny značně nižší. Táž věc může míti pro různé osoby různou hodnotu spotřební dle prostředků, které na věc věnovati mohou, a dle účelů, které sledují. Ale pro kupce, pro obchodní společnost, kteří si chtějí utvořiti obraz o stavu svého majetku, jest úplně bezvýznamno, kterou hodnotu má věc, kterou oni drží, v rukou druhého, a kterou hodnotu směnnou věc má, určil-li ji on k trvalému provozu podniku, anebo kterou hodnotu spotřební má věc, které on nabyl jako předmětu směny. Změnil-li kupec určení věci, změní se tím i podklad hodnoty. Můžeme tudíž hodnotu, která pro rozvalu jest směrodatnou, nazvati *hodnotou individuální*. Ona jest *zvláštní hodnotou spotřební nebo směnnou*.

Praktickým důsledkem theorie *Simonovy* jest rozliha při vceňování pro rozvalu předmětů majetkových na předměty spotřeby a předměty směny, a stanovení hodnoty individuální u obou za zásadu.

V dalších výkladech uvádí *Simon*, že tato zásada není v rozporu s ustanovením zákonným, zejména že »hodnotou«, o níž § 40. obch. zák. N. mluví, není míněna prostě hodnota směnná, tím méně snad obecná hodnota směnná.¹¹⁰⁾ Obch. zák. N. nerozřešil úmyslně otázku, která hodnota jest pro rozvalu směrodatnou¹²⁰⁾ a »Denkschrift« odkazuje tu na rozumnou úvalu o jednotlivých případech. Direktivou jest § 38. obch. zák. N., kterýž zní: »Každý kupec jest povinen vésti knihy a v nich své obchody a stav svého jmění *dle zásad řádného účetnictví* patrnými učiniti.« Zásady, které se dlouholetým vývojem v praxi účetní i ve příčině postupu oceňování pro bilanci byly vyvinuly, platí tudíž *vedle předpisů zákonných*, pokud jim ovšem neodporují, *neboť zákon kodifikoval je jen s částí*.¹²¹⁾ I jest nutno,

¹¹⁰⁾ Denkschr. I., str. 46 a násl. v té příčině uvádí: »Die allgemeine Vorschrift des § 40. bedingt keineswegs, daß die zu einem kaufmännischen Geschäfte gehörenden Betriebsanlagen zum Zwecke der Bilanz-aufstellung einer Abschätzung nach ihrem jeweiligen Verkaufspreis unterzogen werden; in der Praxis geschieht dies auch nicht, vielmehr entscheidet das vernünftige Ermessen innerhalb der durch den Grundsatz des Art. 31 (obch. zák. starého, resp. rak.) gezogenen Schranken.«

¹²⁰⁾ Die Denkschrift lehnte es ab, die besonderen Bewertungsregeln des Aktienrechts (§ 261., č. 1., 2. a 3. obch. zák. N.) über ihr jetziges Anwendungsgebiet auszudehnen. (*Simon*, Bil., str. 312.)

¹²¹⁾ *Simon* (Bil., str. 315).

stopovati při jednotlivých položkách tyto zásady kupecké praxe účetní, a tu vidíme, že *neodporují nikde principu individuální hodnoty*, kdežto *princip objektivné hodnoty nedá se sloučiti ani se zákonnými ustanoveními, ani s rozumnou praxí, kterou zákonodárce měl na zřeteli.*¹²²⁾

(V jednotlivostech budeme míti příležitost seznati vývody *Simonovy*, až budeme jednati o jednotlivých položkách bilance.)

Staub souhlasí se *Simonem* v tom, že nepovažuje dle smyslu zákona za směřodlatnou obecnou hodnotu, nýbrž hodnotu individuálnou, ale vyšetřenou ne pouze ryze subjektivními úvahami majitele podniku nebo dle jeho ryze subjektivních vlastností. On nazývá hodnotu tu »Geschäftswert« a naznačuje tím, že rozhodnou jest »objektivná« hodnota, kterou věc pro podnik má bez zřetelů na zvláštní poměry dočasněho držitele, tedy hledě jen na okolnosti, které tvoří hodnotu, i když podnik do jiných rukou přejde.¹²³⁾

K tomu dotýká *Simon*, že objektivná hodnota je totéž co hodnota obecná, totiž ona, kterou věc má pro mnohost osob; ale *Staub* míní dle svého vlastního výkladu svou hodnotou objektivnou onu hodnotu, kterou věc má pro podnik, tedy pro závodový komplex, představovaný jako samostatný subjekt hospodářský, a to je hodnota subjektivná (hodnota pro jeden hospodářský subjekt). Pro individuálnou hodnotu nejsou ostatně rozhodnými, hájí *Simon* své stanovisko dále, ryze subjektivně úvahy; ne úvahy, nýbrž skutečnosti určují úsudek hodnotní. »Ryze« subjektivní vlastnosti nebo správněji vztahy určují ale pojmově každý úsudek hodnotní; není otázkou, *zda* mají se subjekty míti na zřeteli, nýbrž *keré a kolik.*¹²⁴⁾

¹²²⁾ *Simon* (Bil., str. 314).

¹²³⁾ *Staub* (Kom., § 1. k čl. 31.): »Den Wertsbegriff anlangend, den das Gesetz im Auge hat, so ist der objektive Wert gemeint, den die Vermögensstücke für das Geschäft haben, nicht der gemeine Wert, wie er sich bei einer augenblicklichen Zwangsversilberung stellen würde, aber auch nicht der auf rein subjektiven Erwägungen oder auf rein subjektiven Eigenschaften des Geschäftsinhabers beruhende. Der objektive Wert für das Geschäft ist es auch, den das Reichsoberhandelsgericht im Sinne hat... (Entsch. Bd. 12, S. 19) Eine allgemeine Veräußerung und der Fortbestand des Geschäfts sind nicht Dinge, die sich ausschließen; es soll durch die Verbindung dieser beiden Voraussetzungen der Wert markiert werden, den die Gegenstände beim Fortbestehen des Geschäfts, jedoch ohne Rücksicht auf besondere, vom Regelmäßigen abweichende Verhältnisse des zeitigen Besitzers haben, vielmehr nur mit Rücksicht auf Umstände, die den Wert erzeugen, auch wenn das Geschäft in andere Hände übergienge.«

¹²⁴⁾ *Simon* (Bil., str. 309).

*Rehm*¹²⁵⁾ přidal se ke *Staubovi* i u věci i v názorech. Potírá starší náhled, že by hodnota případné budoucí likvidace pro rozvahu byla rozhodnou, ukazuje na slovné znění zákona;¹²⁶⁾ že nesmí to však býti na druhé straně hodnota, kterou předměty jen pro něho mají, odůvodňuje jako *Simon* nově vloženými slovy v § 38. obch. zák. N., že má obchodník stav svého jmění učiniti patrným »dle zásad řádného účetnictví«. Ale vyvozuje z těchto ustanovení zákonných dále, že ani nijaká dřívější vyšší neb nižší skutečná cena (výrobní neb nabývací) jako taková to býti nemá.¹²⁷⁾ *Staubův* název »Geschäftswert« vysvětluje jako hodnotu, »kterou předměty majetkové mají, jsouce součástmi trvajících podniku.¹²⁸⁾ Obrací se pak k rozdílu mezi kapitálem oběžným a stálým,¹²⁹⁾ neshledává ve svrchu uvedeném ustanovení zákona, že by se při oceňování obou těchto druhů součástí jmění nemělo dělati rozdílu, poněvadž zákon sice praví, že »veškeré« předměty dle přítomné hodnoty se vceňují, ale nepraví, že tato přítomná hodnota u veškerých předmětů dle stejných zásad se má měřiti. Kdežto totiž »při mimořádných, vlastních a nevlastních rozvahách likvidačních je způsob určování hodnoty týž pro předměty odbytu i spotřeby, i při poslednějsích záleží tu na hodnotě, za niž se mohou zpeněžit, zciziti, realizovati;¹³⁰⁾ při řádných rozvahách jest převější

¹²⁵⁾ Bil., str. 57 a násl.

¹²⁶⁾ § 40., odst. II. obch. zák. N. praví: »... nach dem Werte anzusetzen, der ihnen in dem Zeitpunkte beizulegen ist, für welchen die Aufstellung stattfindet.« A jinde: »... die Lage seines Vermögens...«

¹²⁷⁾ Má to býti výhradně »der gegenwärtige oder zeitige Wert (Gegenwartswert)«.

¹²⁸⁾ ... als Bestandteile des fortbestehenden Geschäftes, also bei Veräußerung des Geschäftes unter Fortbestand desselben als solchen haben, der Nutzwert, den die Betriebseinrichtungen auch für einen Dritten bei Fortbetrieb des Geschäftes durch ihn, also bei der gleichen Benutzung hätten (Bil., str. 60).

¹²⁹⁾ »... das umlaufende Kapital, das Betriebsvermögen, die Veräußerungsgegenstände« a »das stehende Kapital, das Anlagekapital, das Anlagevermögen, die Betriebsgegenstände«. (Týchž názvů užil též *Simon* při rozlišování předmětů směny, předmětů odbytových a předmětů spotřeby, předmětů provozovacích. Viz v předu str. 53.)

¹³⁰⁾ Versilberungs-, Veräußerungs-, Realisationswert. — *Lehmann* (Recht d. A.) praví o likvidačních rozvahách: »Vielmehr wird schlechthin der objektive Wert der einzelnen Gegenstände unter Berücksichtigung der konkreten Sachlage anzusetzen sein.« — Při mnohých součástech majetkových bude to pouhý »Abbruchswert« nebo »Schmelzwert«.

předměty vložiti v rozvahu v jich hodnotě směnné, odbytové, oběžní, předměty druhého druhu dle jich hodnoty spotřební.¹³¹⁾

Ale *Rehm* připouští, že opatrný obchodník nezřídka se odchýlí při zřizování rozvahy od zásad bilančních v § 39. a 40. obch. zák. N. udaných, je-li okamžitá hodnota odbytová předmětů provozovacích značně nižší, než jejich okamžitá hodnota spotřební, aby při likvidaci nedožil se zklamání. Je to sice nešetření předpisů právních, míní *Rehm*, ale vyhoví se předpisům hospodářským.

Reisch a *Kreibig*¹³²⁾ vycházejí celkem z téhož stanoviska národohospodářského o pojmu hodnoty a liší proto při vceňování pro rozvahu předměty, jež máme úmysl sami užívatí, a předměty, jež zamýšlíme směniti. Prvé ceníme, píší, dle schodku,¹³³⁾ který nám ztráta jejich způsobí (t. j. pravidelně dle ceny nabývací stejnorodého předmětu náhradného, po případě však se zřetelem na užitek, který ještě od tohoto předmětu očekáváme), druhé dle množství jiných statků, jež za ně dle předpokladu při zcizení obdržíme (t. j. dle prodejní ceny v době zcizení).¹³⁴⁾ Také oni potírají názor, že by rozvaha jmění měla se zřizovati se zřetelem na možnou likvidaci závodu, ale přes to nechtí, aby předměty provozovací uváděly se v bilancích *trvale* v ceně, které by při možné likvidaci se nedocílilo; jen přechozích změn v ocenění jejich nemá se v rozvaze dbáti.¹³⁵⁾

Poměrně libověli v oceňování, zejména v oceňování předmětů provozovacích,¹³⁶⁾ pokračují *Reisch* a *Kreibig* ve svém výkladu dále, tvoří důležitou závorku kupecké zvyklosti, jež jistě zásady oceňovací vytvořily a jež jest více než kterékoli jiné za-

¹³¹⁾ Tak i *Simon*; přesnější výklad jest *Reischův* a *Kreibigův*, str. 255, I. (Viz dále.)

¹³²⁾ Bil. u. St., str. 255, I. a násl.

¹³³⁾ »... nach dem Ausfall...« (Bil. u. St., str. 255, I.)

¹³⁴⁾ Tím dospívají však *Reisch* a *Kreibig* k theoretickému důsledku, že by i ono zboží, jež má cenu denní neb bursovní, nemělo se vkládati v rozvahu v ceně nynější, nýbrž v předvídané skutečné ceně prodejní v době odbytu zboží. Ale sami od této volnosti v oceňování pro rozvahu zrazují; jen nemělo by se prý brániti inventovati *pod* skutečnou cenu tržní, kdežto inventovati *nad* cenu tržní vzhledem k očekávané příznivé konjunktúře mělo by se kárati, poněvadž se přičí zvyklosti zachovávané reálními obchodníky. (Str. 256, pozn. 1.)

¹³⁵⁾ Tím však zviklány jsou zásady oceňovací v značné míře a právem vytyká jim *Seidler* (Zeitschr. f. V., 1905, str. 410) tuto neurčitost a nedůslednost.

¹³⁶⁾ *Reisch* a *Kreibig* užívají týchž názvů »Betriebsgegenstände« a »Veräußerungsgegenstände« jako *Simon*.

chovávatí. »Na prvý pohled budou se snad moci zdáti výjimkami ze svrchu vytčeného obecného principu vceňování, ale ve skutečnosti jej potvrzují, nejvýše po případě modifikují, jsouce podmínkou svrchu uvedené zásady *opatrného* bilancování. Za doklad uvádí se vceňování vyrobených polotovarů v ceně výrobní, vceňování hodnoty »firmy«, »známosti« a pod. jen tehdy, pokud nabytí jejich bylo spojeno s výdajem, a konečně zvyklost, nezvyšovati hodnotu podnikem užívaných realit a utensilií nad cenu nabývací nebo investiční, byť i stoupla přítomná hodnota odbytná, na př. obecným vzestupem cen pozemků a pod. (O prvých dvou příkladech budeme míti příležitost zmíniti se podrobněji.)

Konečně zkoumají *Reisch* a *Kreibig*, jak se mají uvedené zásady oceňovací součástek majetkových *k výpočtu výsledků hospodářských*, jsou-li totiž s nim slučitelný. Nejprve zmiňují se obecně o souvztažnosti mezi oceněním součástek konečného jmění a ziskem, i o vlivu, který má odhad některé součásti jmění a vepis její do příslušného účtu majetkového na výsledný zisk, na tomto účtě vykázaný. (Viz svrchu o závěrci účtu zboží a pod. účtů zůstatkových s těžbou.) Pak obírají se *předměty odbytovými* zvláště, ukazující, že zřídka kdy bývají veškeré navázané obchody dokonány, nýbrž naopak, že skoro vždy jsou při závěře nevyprodané předměty odbytové, polotovary, do zásoby nakoupené suroviny a hmoty pomocné, na něž se musí zítí zřetel při účtování o výsledcích hospodářských. Tento zřetel může z dobrých důvodů býti jen toho způsobu, že se těmto předmětům v okamžiku inventování přízná onen význam (hodnota), který jim případně při zamýšleném pokračování a při normálním průběhu započatého hospodářského procesu; tudíž vepíše se zboží určené zcizení ve své předvídané ceně odbytové,¹³⁷⁾ polotovary s hlediska výloh jich nového pořízení, tím ušetřených, že tu jsou, suroviny a hmoty pomocné dle uspořádaných výloh na jich pořízení, any tu jsou, t. j. dle tehdejšího nákladu na ně, po případě však dle nynějších nižších nákladů nabývacích. Tyto zásady oceňovací odpovídají však úplně našim prve rozvinutým zásadám o oceňování předmětů odbytových. Tato shoda se ukazuje dále i v účtech, neboť všechny

¹³⁷⁾ K tomu přičiňují sami tuto poznámku: »Se stanoviska súčtování o výsledcích hospodářských nemohlo by se zajisté ničeho proti tomu namítati, kdyby i toto zboží zatím se vepsalo jen v cenách nabývacích, pokud nynější cenu prodejně nepřesahují; ale i vepis v jich předvídané ceně prodejně jeví se naprosto přípustným a s hlediska súčtování o součástech majetkových dokonce i správnějším.« (Bil. u. St., str. 262, pozn. 1.)

tyto statky ve stadiu mezitímném se nalézající tvoří součásti jmění podniku a zaznamenávají se v popisu; odtud dostávají se v hodnotě v popise jim přiřčené na účty zůstatkové s těžbou, kteréž teprve po tomto vepise se uzavřítí mohou a »výsledek« udají.

Podobně prokazují *Reisch* a *Kreibig* i u předmětů *provvo-
zovacích* platnost týchž oceňovacích zásad, které tu při zjišťo-
vání majetku byly odvozeny, i pro výpočet zisku. Chce-li totiž
podnikatel správně hospodářský výsledek podniku zjistiti, musí
vyloučiti všechny cizí vlivy ze svých výpočtů a musí všimati
si jen momentů, které jsou ve vnitřní spojitosti s vlastní hospo-
dářskou činností podniku; a na tu má očividně vliv pouze *hod-
nota spotřební předmětů* provozu sloužících a nikoli *hodnota
směnná*, a nemají tudíž míti vlivu na konečný výsledek ony
proměny hodnoty směnné, které nebyly přivoděny změnou sub-
jektivně spotřební hodnoty předmětů provozovacích, zejména
tedy ne změny jich cen tržních, vnějšími poměry trhu způsobené.
Nedocházejí-li pak cenové změny tyto výrazu na příslušných
účtech majetkových, neobjeví se ani na účtech výsledkových,
čímž svrchu zmíněná shoda docílena.

Zajímavé myšlenky o vceňování pro bilanci uvádí
Schulte.¹³⁸⁾ Jádrem vývodů jeho jest toto: Účty součástkové
i účty čistého jmění podávají výkazy o téměř úhrnu závodního
kapitálu, pouze hledisko je u každého druhu účtů jiné; musí
tedy i ocenění u obou druhů účtů býti totéž. Poněvadž pak vý-
sledky účty čistého jmění podané jsou *účelem* účetnictví, totiž
zjistiti výnosnost podniku, musí se jejich způsob oceňování
považovati za směrodatný. Hospodářské jevy záležejí v příjmech
a výdajích kapitálových. Pokud se týče výše zisků neb ztrát
a vkladů nebo splátek, nemohou tu vzniknouti zásadně pochyb-
nosti. Při bezprostředních ziscích neb ztrátách (na př. při příjmu
provisí, placení služného) je totiž obnos určitě dán příslušným
příjmem neb výdajem kapitálovým; při ziscích neb ztrátách pro-
středních (na př. při prodejích) záleží zisk v rozdíle příjmu
a výdaje kapitálového. U vkladů v hotovosti je hodnota dána
příslušnou částkou peněžní; při vkladech v jiných předmětech
majetkových zjišťuje se hodnota odhadem, smlouvou a pod.;
každý rozdíl mezi výší vkladu při přínosu a při opětném spla-
cení vyrovnává se tím, že přískok nebo úbyt hodnoty jest ziskem
neb ztrátou. Hodnota zisků neb ztrát a vkladů neb splátek
(t. j. při hospodářských jevech na účtech čistého jmění) jest

¹³⁸⁾ Wertans., str. 10 a sl.

tedy určena jednotně.¹³⁹⁾ Početní nesnáze tu sice vznikají při závěrech účtů vzhledem k časovým okolnostem: že na př. při závěře není známa cena prodejní zboží ani doba prodeje, že všechny ztráty a zisky ke dni závěry zjišťovati se mají; ale nevíklají tu skutečnost, že vklady neb splátky, zisky neb ztráty jednotně jsou určeny. Nemáme-li se tedy od tohoto theoreticky jedině správného výpočtu rentability odchýliti, musíme se v oceňování při sčítování o součástkách majetkových jím řídit. Všechny příjmy a výdaje kapitálové smějí míti jen jednu určitou hodnotu, a to hodnotu, danou sčítováním o rentabilitě (na účtech čistého jmění). Sčítování o součástech majetkových a sčítování o čistém jmění je sčítování *týchž hodnot*, a musí tudíž obě vésti k témuž výsledku ve příčině absolutného úhrnu závodního kapitálu.

Schulte staví tudíž do popředí při všem oceňování zřetel na sčítování *o výsledcích hospodářských*.¹⁴⁰⁾ V podrobnostech je proti theorii realizační a souhlasí v podstatě se zásadami theorie o hodnotách individuálních, ale důsledky této theorie jsou mu směrodatny pro správné ocenění rentability, resp. zisku, a nikoli pro ocenění jmění.

Na některé slabiny všech dosavadních teorií oceňovacích pro bilanci dobře ukázal *Seidler* a vytvořil svoji vlastní theorii.¹⁴¹⁾

Zabýváje se theorií *Ringovou*, dle níž jest vepsati v rozvalu veškeré součásti jmění v jejich objektivné hodnotě směnné, ukazuje na nesprávnost domnělého účelu, kterým tato theorie své bytí odůvodňovala, totiž že má se rozvalou podati v zájmu dlužníků průkaz, že passiva podniku stávajícími aktivy s důstatek jsou kryta. Je sice správně, praví, že schopnost aktiv uhraditi dluhy dá se konstatovati z jich *realizační hodnoty*, ale bilance má jiný účel, než tuto dostačitelnost aktiv na úhradu passiv prokazovati. Realizační hodnota podniku se vypočítává kapitalisováním jeho periodického výnosu a dochází výrazu kursem akcií a závisí také na statcích immateriálních, které tvoří duchovní pásku jednotlivých součástí podniku a pojí je

¹³⁹⁾ »eindeutig bestimmt« (str. 12).

¹⁴⁰⁾ Die tatsächlichen Verhältnisse und der Fortbestand, d. h. der Betrieb, der Unternehmungen ist lediglich auf den Zweck, auf das Verdienen von Vermögen, aber nicht auf das Besitzen bezw. Nachweisen von Vermögen gerichtet und könnte in theoretischer Beziehung die schriftliche Inventur über die Vermögensgegenstände nach Stückzahl, Maß und Gewicht, anstatt nach dem Werte führen.

¹⁴¹⁾ Zeitschr. f. V. (1905. str. 400 a násl.)

v celek a nemohou ani v rozvaze se uváděti. Ale i z ryze účetnických důvodů není bilance podvojného účetnictví s to, udati reálnou hodnotu ani těch součástí jmění, které v rozvaze jsou uvedeny.

Proti *Simonovi*, *Staubovi* a *Rehmovi* ukazuje *Seidler* na změnění u nich pojmu hodnota a cena a táže se, je-li bilance *Simonova* bilancí se subjektivními *hodnotami* či s objektivními *cenami*? Jen jedno jest možné. Z vývodů *Simonových* o vepisu odbytových předmětů majetkových vychází neomylně na jevo, že i on ji pojímá jako bilanci s *cenami*. Ale cena jest jen dvojí, cena *zboží* a cena *peněz*, dle toho, jsem-li prodavačem či kupcem. Kdo má věc pro spotřebu, ocení ji dle ceny kupní předmětu náhradného; kdo ji má pro odbyt, ocení ji dle ceny prodejní. Také netvoří se *na trhu* — a toho se jen mohou týkati vývody *Simonovy* o různosti tvoření hodnot dle okruhu účastněných osob — hodnoty individuální a obecné, neboť trh může po případě býti monopolovým trhem, ale individuálních hodnot tvořiti nemůže. Pokud se týče všeobecné a zvláštní hodnoty spotřební, má dosah sice pro subjektivné tvoření *hodnoty*, ale nikoli pod odhad *cen*. Pravdivým jest tudíž na theorii *Simonově* to, že odhad předmětů majetkových povede k rozdílným výsledkům, může-li je kdo odhadovati jako *statky spotřební* či jako *statky odbytné, zboží*. Ale *Simon* sám z dobrých důvodů zamítá užití této metody odhadu při statcích spotřebních a vepisuje je v původní ceně nabývací s náležitým odepisem. *Simonova* individuální theorie hodnotná nevysvětluje nám, proč se kryje *nynější* hodnota spotřební s tehdejšími náklady nabývacími a proč se nekryje s *nynějšími* náklady nabývacími a selhává tudíž ne méně než hodnotná theorie realizační.

Tytéž námitky proti domněnce individuálních hodnot v rozvahách uvádí *Seidler* i proti *Reischovi* a *Kreibigovi*, dodává mimo to, že uváděné některé zvyklosti účetní, které oni jaksi na potvrzení své theorie dokládají, mají jiné důvody než domnělý princip individuálního oceňování. O tom, že jim vytýká také neurčitost jejich zásad, stala se zmínka již výše.

Vlastní theorii oceňování pro rozvalu vybudoval *Seidler* na *účetnické* povaze bilance a odporuje tomu, aby se v rozvalu při oceňování vnášel a priori vynalezený právnícký nebo národohospodářský princip. Jádro jeho vývodů jest toto: Bilance vyjadřuje rovnici: konečné čisté jmění jest rovno počátečnému čistému jmění plus zisku, po případě počátečnému čistému jmění minus ztráty. Jsou tu tři veličiny, pro něž má účetnictví podvojně po samostatném účtě: ú. základním, ú. ztráty a zisku

a ú. rozvažném konečném. Na účtě základním oceňuje se počátečné jmění v cenách nabývacích, jak nejlépe svědčí účet základní v prvním roce podniku. Účet rozvažný konečný a účet ztráty a zisku jsou tu veličinami komplementárními a obsahují výtah *veškerých* účtů v hlavní knize; jde tudíž o to, naléztí správnou hranici mezi oběma. Případy, které na obou účtech jsou zapsány, jsou na jedné straně *opatřováním* hodnot *buď konsumovaných*, které za období účetní se stráví, anebo hodnot *nekonzumovaných*, které podnik po uplynutí období jako takové má; na druhé straně jsou *zcizením* buď hodnot, které hospodářstvím byly *vyroběny*, anebo které byly *prve opatřeny*. Účet ztráty a zisku jest soustředěním hodnot provozem *konzumovaných* a *produkovaných*, účet rozvažný soustředěním stávajících hodnot. Vylíčeným vztahem mezi uvedenými třemi účty jest způsobeno, že vykázaný zisk na účtě ztráty a zisku jest týž jako přírost jmění, vyplývající přirovnáním konečného jmění s počátečným. Přírost tento ukáže se na účtě rozvažném dílem větším *množstvím* peněz, pohledávek a věcí, dílem změnou hodnot předmětů majetkových při též množství. A právě má-li při uvedené souvztažnosti řečených tří účtů zachovati se dotčená rovnice, musí se *předměty majetkové v účtě rozvažném tak oceňovati, aby došly v něm výrazu jen ony proměny hodnot počátečního jmění, které jsou působivý při výpočtu zisku*. Odtud plynou tyto zásady oceňovací:

I. Součástí kmenového jmění, které opotřebením nepodléhají, mají se vepsati ve své ceně nabývací, poněvadž rozdíl mezi touto cenou a cenou denní neznamená zisk neb ztrátu.

II. Součástí kmenového jmění, které nebyly úplatně opatřeny, nemají se v rozvalu jako přírost kmenového jmění vepisovati.

III. Součástí kmenového jmění, které se opotřebují, mají se vepsati ve své ceně nabývací s odečtením umořené již kvoty.

IV. K spotřebě určené předměty provozovací, které nebyly dosud spotřebovány, mají se bez ohledu na cenu denní klásti v rozvalu v ceně nabývací.

V. Zboží zcizení určené má klásti se v rozvalu v ceně denní, po případě korigované vzhledem k možnému ústupu ceny, kdyby stávající značnější zásoby toho kterého zboží se na trh vrhly.

Konečně vychází *Seidler* vstříc theorii realizační o účelu rozvahy, že má věřitelnům prokázati realizovatelnost kmenového jmění, a zásadám *Rehmových*, aby bilance byla úplným inventářem jednotlivých realizovatelných předmětů společnosti,

v tom, že připouští, že by se vedle účtu ztráty a zisku o proměnách hodnot jmění provozovacího měl poříditi ještě i zvláštní účet o proměnách hodnot jmění kmenového, v němž by došly výrazu i změny vliv mající na realizační hodnotu jmění kmenového.¹⁴²⁾

Fischer (ve spise »Bil.«) břitce vystoupil proti veškerým teoriím oceňovacím, svrchu uvedeným. Poukázal k tomu, že sám pojem skutečné či pozitivní hodnoty při věcech spotřebě sloužících není přesně vymezeným, poněvadž předměty tyto přecházejí provozem ve ztráty, v hodnoty negativní, tak že často není snadno určití, má-li ta neb ona položka vřaditi se do aktiv rozvahy či nikoli, tím pak méně že lze dovolávati se nějakého přesného kriteria mezi různými položkami aktiv vzhledem k jich vceňování do rozvahy.¹⁴³⁾ Dovojuje dále nespolehlivost t. ř. hodnoty objektivně i t. ř. hodnoty individuálně a tvrdí, že je nemožno vyjádřiti číselně hodnotu spotřební nějaké věci v hospodářském smyslu, a to ani hodnotu původní, ani pozdější pokleslou, a klade zejména důraz na to, že každá věc, ať opatřena byla pro odbyt či pro trvalé užití, při nabývání vepíše se vždy v ceně nabývací; touto cenou jest tudíž dána původní hodnota všech předmětů. A v tom právě vězí prý omyl *Simonův* i *Reischův* a *Kreibigův*, že staví na roveň obnos kapitálu, kterým v knihách té které doby jest věc repraesentována, s její schopností užitekovou té doby. »Knihovní hodnota předmětu spotřebního,« praví dále, »není ničím jiným, než toho kterého času v něm umístěná část závodního kapitálu. (Str. 51.) Ta musí jak u předmětů spotřeby, tak i odbytu tvořiti podklad, a nauka o hodnotě objektivně i subjektivně v theorii o oceňování hodnot bilančních jest nejen zbytečnou, ale i nebezpečnou.« (Str. 54.)

B) *Obchodní zákonník pro říši Německou z 10. května 1897* zaujal ve příčině oceňování součástí jmění pro rozvalu stanovisko zcela odlišné od dosavadních kodifikací. Vytkl totiž (v § 261.) akciovým společnostem zvláštní podrobné předpisy, mimo povšechné předpisy pro všechny obchodníky dané (§ 38.

¹⁴²⁾ *Seidler*, *Zeitsch. f. V.*, 1905, str. 415.

¹⁴³⁾ »Denn wirtschaftlich sind weder die Gebrauchsgegenstände absolute Werte von positiver Bedeutung, noch die Unkosten absolute non-valeurs, vielmehr tritt bei genauerer Betrachtung zutage, daß die positiven und die negativen Werte ineinander übergehen und sich in dem Begriffe der geschäftlichen Verwendungen vereinen. (Str. VII.) — V dalším výkladu uvádí, že trefně vystižena byla tato skutečnost otázkou: »Anlage oder Auslage?«

a násl.). Ustanovení tato jsou i tím nová, že v nich nepokrytě bilance akciových společností uznány za rozvahy pro zjištění zisku, v nichž nestaví se mez nedocení součástí aktiv, nýbrž pouze jich přecenění v obavě, aby se nerozdílely zisky nerealisované, které by později se rozplynuly a ze základního jmění se musily uhraditi; dále právě proto, že má se jimi zjistiti zejména rozdělitelný zisk, dovoluje se, aby pevná zařízení podniková ponechávala se stále v ceně nákupní, ovšem s náležitými odepisy, byť i cena tržní toho času byla nižší.

Príslušné sem odstavce § 261. znějí:

Pro zřízení rozvahy užito budiž předpisů § 40. s těmito doplňky:

»1. Cenné papíry a zboží, mající cenu bursovní neb tržovou, smějí se vepsati nejvýše v ceně bursovní neb tržní té doby, pro kterou se rozvaha zřizuje, jestliže však ona cena cenu nabývací nebo výrobní převyšuje, smějí se zapsati nejvýše za tuto cenu;

2. jiné předměty majetkové budtež vepsány nejvýše v ceně nabývací nebo výrobní;

3. zařízení (Anlagen) a ostatní předměty, jež nejsou určeny ku zcizení, nýbrž hlavně aby trvale sloužily společnosti k provozování obchodnímu, smějí se vepsati bez ohledu na to, mají-li hodnotu nižší, v ceně nabývací nebo výrobní, pokud srazí se náležitá částka opotřebování se rovnající nebo příslušnému fondu obnovovacímu se započítá...«

Jest zajímavavo sledovati vývoj zákonodárství evropských států za posledních čtyřicet let, kterak dospělo až k zásadám v obch. zák. N. vytčeným.

V Německu ustanoveny zákonem akciovým z 11. června 1870 poprvé podrobnější předpisy pro ocenění některých součástí aktiv, a to (v § 239 a):

»Papíry mající kurs smějí se vceniti nejvýše v hodnotě bursovní, kterou mají v čas zřízení bilance...«

Akciový zákon německý z r. 1884 má již skoro doslova tytéž předpisy, jako obch. zák. N. z 10. května 1897 (§ 261.).

Uherský obchodní zákonník z r. 1875 má v podstatě totéž ustanovení (§ 199.):

»... 2. Papíry mající kurs mohou se vepsati nejvýše v onom kurse, který mají posledního dne obchodního roku...«

Bosenský obchodní zákonník se odchyluje v té věci takto (§ 214.):

»... 2. Papíry mající kurs mají se zpravidla v rozvalu pojeti v tom kurse, který mají posledního dne obchodního roku; avšak slosovatelné cenné papíry smějí se vepsati nejvýše tím obnosem, který jest ustanoven pro příští slosování jako nejnižší slosovací částka, ostatní však papíry s kursem nejvýše kursem nákupným...«

Švýcarské právo obligační ustanovuje (§ 656.):

»... 2. Pozemky, budovy, stroje buďtež vceněny nejvýše dle výloh nabývacích se srážkou nutných a okolnostem přiměřených odepisů. Mimo to jest poznamenati, jsou-li pojištěny, úhrn pojištěné summy.

3. Papíry mají kurs smějí se vceniti nejvýše v hodnotě kursově, kterou průměrem měly v posledním měsíci přede dnem zřízení rozvahy.

4. Zásoby zboží smějí se nejvýše vepsati v ceně, kterou stály, a kdyby tato cena byla vyšší než cena tržní, nejvýše v ceně tržní...«

Francoouzské zákonodárství se však věci nedotklo a nejnověji rovněž *zákonodárství švédské* se úmyslně zdrželo vydati podrobné předpisy pro zřizování rozvahy, poněvadž si kommisie netroufala podobné návrhy učiniti.¹⁴⁴⁾

Konečně uvedeme ještě, jak staví se svrchu citovaní autoři k ustanovením oceňovacím obch. zák. N.

Simon nevidí v nich odporu proti obecné zásadě oceňovací svou teorií individuálních hodnot a tvrdí, že vedle nich platí zásady kupeckou zvyklostí ustálené, pokud zákonu přímo neodporují. Zejména dovozuje, že předpis ceny nákupné nedotýká se základu oceňování hodnot pro rozvalu, a že není materiellně nijakým předpisem bilančním, nýbrž zasahuje pouze rozdělení zisku. Promlouvaje o podrobnostech svrchu vytčených předpisů oceňovacích, ukazuje na některé jejich obtíže, na př. že cena nákupná nebo výrobní není vždy úplně jasnou, jak by se snad zdálo; jsou různé náklady, různé ceny při partiích nákupů téhož zboží a cenných papírů, tak že v rozvaze týž cenný papír bude v různých kursech uveden a j.

Rehm schvaluje zásady zákonníku obchodního a praví výslovně, že dle jeho poznání jsou zbytečny veškeré návrhy na

¹⁴⁴⁾ *Scidler*, Zeitschr. f. V. 1905-IV., str. 403.

zlepšení předpisů a zlepšení že nepotřebují zákony, nýbrž mravy.¹⁴⁵⁾

Reisch a *Kreibig* míní (jako *Simon*), že ustanovení uvedená nejsou předpisy pro ocenění majetku — sice by musila vztahovati se i na kupce jednotlivce — nýbrž že vytkla pouze, *kdy* se při akciových společnostech smí mluvit o zisku, po případě *kdy* se smí rozdělit dividendy. Jsou dále toho názoru, že dá se docílit téhož účelu prostředky méně vlivnými, na př. příkazem, aby se dbalo likvidnosti vykázaného zisku; neboť nedoceněním v rozvahách odcizují se bilance rovněž tak svému účelu, udati pravý stav jmění, jako přeceněním.¹⁴⁶⁾

Schulte (Wertans., str. 21. a sl.) považuje uvedené předpisy (§ 261., č. 1—3) za dány nejen se zřetelem na správné vypočtení i na opatrné rozdělení zisku, a shledává, že srovnávaly by se po malé změně¹⁴⁷⁾ s jeho theoretickými názory o oceňování.

Seidler není přítelem myšlenky, aby zákonodárství zakročovalo v otázce oceňování různých součástí jmění; zejména nezdá se mu vhodným, aby se jmění odbytné klásti mělo v rozvalu v nižší ceně nákupné neb nabývací než je cena tržní nebo bursovní.¹⁴⁷⁾

C. Úhrnný úsudek o uvedených teoriích oceňovacích vyzněl by asi akto: Theorii *Simonovu* a následovníků, kteří clítí činiti principem pro bilance různé důsledky národohospodářské teorie hodnot, považují spíše za pokus, kterým má se vysvětliti a vědecky zdůvodniti nyní obvyklý způsob bilancování, a nemyslím, že by stačila theorie tato pro všechny naskytující se speciálně případy a otázky. *Zásady účetnické, zásady účetnictví podvoj-*

¹⁴⁵⁾ Bil. (str. V.): »Mir steht die Erkenntnis von der Ueberflüssigkeit aller Besserungsvorschläge fest. Der Besserung bedürfen nicht die Gesetze, sondern die Sitten...«

¹⁴⁶⁾ Bil. u. St., str. 259. — *Randa* (II., str. 179) naproti němu souhlasí se zásadami něm. obch. zák. — *Neukamp* (Zeitschr. f. d. g. H., sv. 48, str. 450: Das Dogma von der »Bilanzwahrheit«) považuje nedocenění nejen za přípustné, ale i za žádoucí. Praví (na str. 505): »Eine möglichst niedrige Bewertung der Aktiva in der Bilanz kann sowohl dem Einzelkaufmann, wie allen Handelsgesellschaften nicht dringend genug empfohlen werden...«

¹⁴⁷⁾ Návrh jeho textu zní: 1. Betriebsgegenstände dürfen zu dem Anschaffungs- oder Herstellungspreis angesetzt werden, sofern ein der Abnutzung entsprechender Betrag in Abzug gebracht oder ein ihr entsprechender Erneuerungsfond in Ansatz gebracht wird. 2. Verkaufsgegenstände dürfen zu dem Anschaffungs- oder Herstellungspreise angesetzt werden, sofern ein dem Sinken des Marktpreises bis zu dem Bilanzzeitpunkte entsprechender Betrag in Abzug gebracht wird.

ného ve všech podrobnostech a důsledcích, jak se staletým vývojem vyhránily, jsou po mém soudu jediné s to, udržeti nutnou jednotnost a bezpečnost ve zřizování rozvah a tudíž i v otázce bilančního oceňování. Je třeba jen si je řádně uvědomiti a jich se držeti.

V podstatě ostatně již *Simon* uvedl, že bilance má přimykati se k soustavě účetní a jejím praktikám. *Rehm* hájí rovněž toto stanovisko,¹⁴⁸⁾ ač v podrobnostech ne dosti určitě.

Zvláštní je v té příčině stanovisko *Reischova* a *Kreibigova*. Uznávají platnost národohospodářské theorie hodnotné pro sepis součástí majetku, tedy při inventování jmění, ale sledující dvojí účel, který bilance dle jejich mínění má, totiž vykázati *jmění* a zjistiti *sisk*, zkoumají, zdali zásady oné theorie obstojí i vzhledem k výkazu zisku. U věci otázky přisvědčují, formálně pak tím nepřímou dovozují, že zásady súčtování o výsledcích hospodářských, které je důležitou předností účetnictví podvojného — a tudíž zásady účetnictví podvojného vůbec, poněvadž súčtování výsledků souvisí s účtováním o pohybu součástek majetkových — jsou rovněž důležitou direktivou při oceňování bilančním. Kromě toho uznávají při něm výslovně platnost zvyklostí obchodních, resp. účetnických, a uvádějí některé jednotlivé toho doklady a důsledky.¹⁴⁹⁾

Seidler v základních rysech uznává a hájí, »že zásady oceňovací se musí abstrahovati z reálné povahy bilance samé,¹⁵⁰⁾ čímž patrně míněno z povahy její jako *úctu* rozvažného; ale podrobný jeho výklad v té věci třeba opravití a uceliti.

Především není správnou, že účet rozvažný konečný jest účtem *čistého* konečného jmění. Účet rozvažný konečný jest

¹⁴⁸⁾ Bil. (str. V.): »Alle Ausführungen gipfeln in der Erkenntnis, daß diejenige Auslegung der Bilanzrechtssätze der Wahrheit am nächsten kommt, welche das Wesen derselben in erster Linie nicht wissenschaftlich oder gar juristisch, sondern buchführungstechnisch zu erklären sucht. — *Randa* (II., str. 179) dí: »Jurist und Buchhalter müssen bei der Bilanzierung vereint wirken.« — *Fischer* (Bil., str. VI.) píše: »Den Juristenwerten«, um sie so zu nennen, habe ich nun die in der Praxis gebräuchlichen Bilanzwerte gegenübergestellt... In der verkehrsbüchlichen Feststellung der Bilanzwerte sprechen sich ganz bestimmte Ideen, und die Bilanzwerte bedeuten nicht etwa, wie die Juristen gemeinhin glauben, den Ausfluß der bloßen Buchführungstechnik, sondern vielmehr den Ausfluß der ein halbes Jahrtausend erprobten Erfahrung der Kaufmannswelt: diese kaufmännisch-wirtschaftlichen Gedanken zeigen sich denjenigen Gedanken weit überlegen, die sich die Juristen während der letzten Jahrzehnte a priori geschaffen haben.«

¹⁴⁹⁾ Bil. u. St. (Str. 260 a sl.)

¹⁵⁰⁾ Zeitschr. f. V. (1905, str. 410.)

souborným účtem všech účtů majetkových,¹⁵¹⁾ tedy účtem o *jmění vřbec*, a čisté jmění vykáže pouze účetním zůstatkem, t. j. položkou vyrovnávací. Rozdíl mezi oběma druhy účtů je patrným, jak známo, i v zápisech účetních: účty *čistého* jmění píší veličiny přírostové v pravo, veličiny úbytové v levo, kdežto účty jmění *vřbec* píší je zvráceně. Souborným účtem čistého jmění počátečního jest účet základní, souborným účtem čistého jmění konečného jest rovněž účet základní, ale ve spojení s účtem ztráty a zisku.¹⁵²⁾

Počátečné jmění je sčítováno v účetnictví podvojném dvojnásobkem: na účtech různých součástí jmění počátečními jich položkami, představujícími *hodnoty* různých počátečních předmětů majetkových, v nichž jmění závodu umístěno (jmění počátečné *vřbec*), a podruhé výsledně jako *veličina matematická* na účtě základním (*čisté* jmění počátečné).

Seidler praví dále: »Veškerá vydání znamenají *opatření* si některých *hodnot*, veškeré příjmy pak *získání* některých *hodnot*; *opatřené* hodnoty se dělí na hodnoty, jež se mezi provozovacími obdobím stráví, *konsumují*, a na hodnoty, jež se nestráví, které jsou tedy předměty majetku, jež hospodářství po uplynutí období provozovacího jako takové má, a hodnoty *získané* se dělí na hodnoty, které za hospodaření se *produkovaly*, a na hodnoty, jež nebyly za hospodaření produkovány, které byly nabyty předchozím si opatřením. Účet ztráty a zisku jest soustředěním hodnot při hospodaření *konsumovaných* a *produkových*, kdežto účet rozvažný jest soustředěním stávajících předmětů majetkových.«¹⁵³⁾

Také tento výklad nutno upravit. Je totiž třeba pro vyvarování nedorozumění poznamenati, že na účtě ztráty a zisku nejsou centralisovány *produkové* hodnoty *vedle* hodnot na účtě rozvažném soustředěných, nýbrž že zde jsou uvedeny jako *veličiny matematické, abstraktní, nepojmenované*, bez ohledu na to, v které součásti aktiv jsou investovány, kdežto na účtě roz-

¹⁵¹⁾ *Seidler* sám praví dále (str. 412), že je *der Bilanzkonto die Zentralisation der vorhandenen Vermögensobjekte.*

¹⁵²⁾ Počátečné jmění nemusí býti dáno jediným druhem aktiv, na př. hotovostí pokladní, a pak je na účtě základním více položek o počátečním jmění, ale vždy jsou hodnoty přírostové v pravo, hodnoty úbytové, jsou-li jaké, v levo; po případě jsou jednotlivé počátečné složky jmění čistého psány na jednom účtě čistého jmění počátečního, jemuž se říká *účet rozvažný počátečný*, a teprve úhrnný výtah z tohoto účtu je uveden jedinou výslednou položkou na druhém účtě, totiž *na účtě základním.*

¹⁵³⁾ Zeitschr. f. V. (1905, str. 411 a násl.)

važném jsou uvedeny též, a to právě v tom kterém druhu předmětů majetkových. A podobně je třeba zdůrazniti, že *konsumované* hodnoty jsou vedeny na účtě ztráty a zisku rovněž jen jako veličiny mathematické, neboť konsumce hodnot sama byla uskutečněna a vyjádřena na tom kterém druhu předmětů majetkových. Je zde tedy obdobný poměr jako mezi jednotlivými účty majetkovými a účtem základním, a obdobně se vysvětluje, proč na účtě ztráty a zisku jsou veličiny přírostové v pravo a veličiny úbytové v levo.

Poněvadž veškeré případy obchodní v hlavní knihu podvojnou pojmáné buď jsou výdaji na opatření hodnot jiných, které buď v hospodářství zůstanou, anebo se konsumují, nebo jsou příjmy za hodnoty vydané, které buď byly prve opatřeny za hodnoty jiné, nebo jsou příjmy za hodnoty produkované: musí účet rozvažný a účet ztráty a zisku obsahovati výtazek všech případů účetních. Zápisy těchto dvou účtů se pak s účtem základním doplňují, jak známo, v ten způsob, že počátečné jmění dané jako veličina číselná na účtě základním a rozdíl veličin produkovaných a konsumovaných dává mathematickou veličinu čistého jmění, kteráž zároveň se vykáže na účtě rozvažném jako položka vyrovnávací mezi úhrnem aktiv a passiv.

Má-li tudíž rozvaha jmění vykázati stav jmění, *jak v knihách se jeví*, musí shodnouti se s účtem rozvažným konečným; a nemá-li se porušiti spojitost mezi účtem základním, účtem rozvažným konečným čili rozvahou a účtem ztráty a zisku, nemělo by se ničeho měniti v ocenění původních počátečných součástí jmění, aniž by se měly vkládati při konečných zůstatcích jednotlivých účtů majetkových jiné ceny, než za během období bylo účtováno.

A které že jsou ceny, za něž různé součásti jmění jsou uvedeny v účtech hlavní knihy? Jasnost súčtování o pohybu součástí majetkových vyžaduje, aby v příjmu i ve vydání na každém účtě byla zachována *táž* cena. Poněvadž pak při nabývání součástí majetkových píše se do příjmu na příslušném účtě cena, za niž byly pořízeny, měla by i ve vydání cena nabývací býti zachována; po případě měly by při každém výdaji rozdíly, způsobené odprodejem nebo vůbec výdajem v jiné ceně než nabývací, ihned zjišťovány a na vrub nebo ve prospěch účtu ztráty a zisku býti vypořádány, t. j. měl by ke každému účtu, na němž se zmíněné rozdíly vyskytují, zříditi se příslušný k němu účet těžebný. K účtu cenných papírů zřídil by se na př. účet rozdílů kursových, a na něm by se vypořádávaly odchylky v cenách, odprodeji vzniklé; k účtu zboží zřídil by se účet zisků

na zboží a pod.¹⁵⁴⁾ Některé technické a věcné obtíže, které toto súčtování působí, o nichž se ještě zmínka stane, nemohou zvrátiti jasný a přirozený požadavek, aby táž součást majetková účtována byla stále v téže ceně nabývací, a tudíž i v účtě *rozvažném konečném* či v *rozvaze zůstala v této ceně*. Jest to základem požadavkem logiky účetnické, a jen tak zachová se nutná kontinuita zápisů účetních s bilancí, kontinuita jednotlivých výročních rozvah po sobě následujících; jen tímto způsobem může zachovati bilance svoji povahu *závěrečného účtu*, kterou historický vývoj v ni klade, aniž by se odcizila druhému svému úkolu, býti *výtahem popisu*.

Právní překážky proti vkládání předmětů odbytu v rozvahu v ceně nabývací není; souhlasím v té věci s *Rechmem* a j., že čl. 29. obch. zák. tuto cenu při sepise jmění a při rozvahách připouští.

Někdy namítá se však *technická* obtíž při provádění, že totiž není snadno zjistiti cenu nákupnou toho kterého druhu zboží i cenných papírů, pokud jsou na nich súčtovány různé druhy zboží nebo nákupy téhož druhu, leč v různých cenách provedené, tak že by po případě měly tytéž druhy zboží a cenných papírů v rozvaze ceny různé. Ale věci dá se dobře odpomoci, má-li každý druh zboží neb cenných papírů svůj samostatný účet a také svůj výkaz v zásobníku, a odsune-li se zjišťování rozdílů cenových na konec období účetního a počítá-li se při tom u *téhož druhu* nákupná cena průměrná celého roku. Se stanoviska právního jest průměrná cena zásob věcí zastupitelných dokonce správnější než lišení cen dle partií nákupných. (Při tovarech považuje i *Simon*, Bil., str. 348, *průměrnou* cenu výrobní za správnou.)

Vážnější jsou obtíže *věcné*, které se postupu v cestu stavějí. Nesmíme totiž zapomenouti, že mimo pohyb v kvantitách mohou při některých součástech nastati i změny v kvalitě, které mají ovšem vliv na ceny, anebo že se ceny některých druhů zboží a cenných papírů mění vlivy jinými, vnějšími, i že často některé ceny se za všeobecně platné uznávají. Změní-li se kvalita zboží nebo zařízení provozovacího náhlým nějakým způsobem, o němž

¹⁵⁴⁾ Na věci ničeho nemění, provádí-li se toto zjišťování rozdílů ne při každém odprodeji, nýbrž po delších obdobích časových, po případě až při závěře. Tak se účtuje na př. ve Francii při zboží tím způsobem, že nákupy mají svůj účet, prodeje rovněž, a teprve při závěře převede se veškeré za rok odprodané zboží v ceně nákupní s účtu nákupu na účet odprodejů, a účet nákupů udá účetním zůstatkem nákupnou cenu konečné zásoby, účet odprodejů udá pak zisk na prodejích docílený. U nás tímž způsobem se účtuje mezi účtem výrohy a účtem tovaru ve výrobnách.

jsme vědomosti nabyli, vyjádří se pokles ceny v účtech tím, že se ihned odepíše příslušná část ceny nákupné do ztrát; tím ovšem také klesne účtovaná cena nákupná. Klesá-li cena stále, na př. že zboží vychází z módy a pod., nebo u zařízení provozovacích, na př. strojů, budov, že se jich užívá, odepisuje se část ceny nákupné až při roční závěře do ztrát. Ostatní však přískoky neb poklesy cen, na př. pozemků továrních, strojů a pod., způsobené okolnostmi vnějšími, zůstanou bez vlivu při vceňování jich do rozvahy, neboť příslušné účty nemají vykazovati nijakých obchodních zisků, nejsouce předmětem kupčení; což se v praxi všeobecně uznává.

Pro zboží a cenné papíry, mající svou *cenu tržní* neb *bursovní*, měla by, dle mého mínění, býti též směrodatnou cena nabývací, a to jak při cenných papírech, které jsou trvalým majetkem závodu, na př. akcie uhelných dolů při drahách a j., tak při cenných papírech odbytových, i při zboží spotřebě určeném, totiž při surovinách, hmotách pomocných, polotovarech a pod., i při tovarech odbytových. Pokud se týče surovin a polotovarů je účetní praxe i praxe oceňování jich pro rozvalu vskutku skoro jednotna, oceňujíc je v téže ceně nabývací, v účtech dané. Postup tento lze snadno odůvodniti, neboť zisky, které by se vykazaly přískokem cen při sdělávání rozvahy, uplatní se teprve vyšší cenou prodejní tovaru, jež jistě vlivem vzestupu cen surovin se dostaví. Ale jest důsledno, aby i ztráty na surovinách a polotovarech poklesem cen vzniklé nedocházely výrazu při závěře, neboť tato ztráta uskuteční se teprve později, až vyrobí se z drahé suroviny tovar, který levněji se prodá, než za cenu dosavadní. Ostatně jest i možné, že ztráta na surovinách se ani nerealizuje, že totiž výrobci jsou s to, udržeti vyšší cenu tovaru potud, pokud své drahé suroviny nezpracují. Vždyť nákup suroviny jest toliko jediným členem souvislého provozu výroby, jehož hlavní oddíly jsou: nákup zařízení provozovacích, nákup surovin, výroba, prodej a výsledek musí se posuzovati v celku, po skončeném processu. Z téže příčiny nemá se dbáti ani poklesu nebo vzestupu *cen* pevných zařízení provozovacích, neboť nákup jejich musí se rovněž považovati za část nepřetržitého děje provozovacího, který teprve po letech se dokonává, až příslušná zařízení jsou strávena — tomuto stálému ubývání hodnot zařízení provozovacích dává se výraz pravidelnými ročními odpisy — nebo když výroba se zastaví. Méně obvyklo jest *u nás*, vepisovati v rozvalu v ceně nákupné cenné papíry trvale v závodu zůstávající.

U cenných papírů na odbyť koupených a u zboží odbytového činí se rovněž nyní úchyłka od zásady oceňovací v ceně

nákupné, po případě nabývací nebo výrobní, vzniklá po mém soudě hlavně nemístným zasažením obchodního zákonodárství, po případě nesprávným výkladem příslušných ustanovení.¹⁵⁵) Poněvadž i výše uvedení někteří autoři hájí tu stanovisko ceny tržní, je potřeba prodlíti u věci déle.

Jest lišiti případ, je-li cena denní *vyšší* než cena nákupná, a případ, je-li *nižší*.

Vcení-li se zboží a cenné papíry v ceně *nižší* než je cena denní, tvoří se zatím skrytá reserva, která se promění v příštím období v zisk realizovaný, prodají-li se jmenované věci za cenu denní, vyšší; ustoupí-li však ceny, po závěře zmizí sama sebou tichá reserva. Účtují-li se však cenné papíry a zboží při závěře v ceně denní, tvoří se zisk, který nebyl realizován, nýbrž byl pouze zatím ziskem početním; realizován bude, prodají-li se uvedené předměty vskutku v příštím období v téže ceně denní, vyšší. Poklesnou-li ceny po závěře, zmizí zisk v závěře vykázaný a po případě již strávený, a musí se schodek uhraditi buď z téžeb letošních nebo z čistého jmění.

Bylo uvedeno, že zvyklost účetní nasvědčuje, že ceně nabývací jest dáti přednost; též opatrnost, k níž někteří z uvedených spisovatelů odkazují, velí bilancovati v ceně nabývací. Také historie bilancí svědčí, že ceny tržní, denní, v bilancích jsou teprve zjevem novým a ne všeobecně platným. (Viz str. 15. a pozn. 155.) Hlavní důvod, pro který přes to však cenu denní pro rozvahu doporučují, jest obava, že by akcionáři nedocenením řečených aktiv byli zkracováni. Ale věc se zveličuje. Především nebývá rozdíl zásob zboží a cenných papírů při závěrah v řadě let po sobě jdoucích značný, nýbrž zásoby hledí se udržeti asi v témž množství; a poněvadž i ceny většinou se udržují bez značnějších skoků, nejsou *rok od roku* rozdíly mezi zisky při obém odlišném bilancování značny. Ostatně neměl by tu právě rozhodovati přílišný zřetel na ty akcionáře, kteří mají akcie od dneška do zítřka, nýbrž měl by rozhodovati spravedlivý nárok stáležších akcionářů, jejichž zájem je shodným *s trvalým* prospěchem podniku, jimž nezáleží hlavně na diferencích kursových akcií při bursovních spekulacích s nimi.¹⁵⁶) Také nesnadno říci, co je větším zlem, snížení výroční zisk o přískoky cen na zásobách a letošní majitele o ně zkrátiti, nebo je letošním majitelům akcií vyplatiti a po případě o ně zkrátiti majitele akcií

¹⁵⁵) Ve Francii, kde není předpisu, že cenné papíry a zboží by se musily klásti v rozvahu v ceně denní, dosud většinou se bilancují uvedené součásti cenou nákupnou.

¹⁵⁶) Klein (Entw., str. 26 a sl.).

let příštích. Nynější majitelé by si ostatně mohli akcie podržeti, tuší-li, že byly vytvořeny značnější tiché rezervy, které se později realizují, kdežto zajisté nemorálnějším jest, dáti si realizované zisky vyplatiti a pak akcie prodati; čeká-li se na ústup kursů. Každým způsobem vyplácením nerealizovaných zisků může se způsobiti horší pohroma společností a akcionářům než zadržetím jich pro nějaký čas.

Též se namítá,¹⁵⁷⁾ že by podniky v den závěry cenné papíry a zboží šmahem prodávaly, aby si zabezpečily cenové přískoky, a po závěre by je opět kupovaly, a tím prý by se způsobiti mohly i veliké zmatky kursově. Obava, že by se věci zneužívalo, není odůvodněna; vždyť se jí v Německu také nezneužílo za dobu posledních šesti let platnosti nového obch. zák. N. Ostatně by se ceny ihned zregulovaly samy při nadměrné nabídce, a prodeje by se zarazily za nedlouho. Mimo to vceňováním cenných papírů za ceny nákupné by se přešlo nyníšším »úpravám« kursů, které před závěrami u některých cenných papírů lze někdy na burse pozorovati, jakož i podvodnému pohánění kursů při některých spekuláčních papírech.

Konečně uvádějí *Reisch a Kreibig*,¹⁵⁸⁾ že trpěl by akcionář i tím, že snížení dividendy způsobí i snížení kursů akcií, a tím že jej stihne dvojnásobný újma. Ale proti tomu se dá namítnouti, že ti, kteří mají vliv na tvoření kursů, dobře dovedou odhadnouti, budou-li chtít, kolik je rezervy nerealizovaných zisků kursových. Ostatně může v té příčině jen přechodný rok od jednoho způsobu vceňování ke druhému míti značnější vliv, neboť příští léta se dividendy opět urovná.

Poměrně obtížnější jsou okolnosti, je-li cena nákupná nebo nabývací vyšší než cena denní; tu rozdělí se totiž po případě po řadu let zisky, které nebyly docíleny. Klesne-li totiž cenný papír nebo zboží pod cenu nákupnou a ponechá se v rozvaze prvý rok přes to v ceně nákupné, zvýší se zisk neprávem o tento pokles ceny, poněvadž ztráta kursovní byla zatím přesunuta fiktivním aktivem na rok příští. Neklesne-li papír druhého roku níže a zůstane v rozvaze v téže ceně nákupné jako loni a papír se toho roku neodprodá, nebude míti vceňování vlivu na zisk toho roku; zisk bude týž, jako kdyby se byl papír vceňoval letos na začátku i na konci roku v ceně denní. Prodá-li se pak třetího roku cenný papír, vznikne kursová ztráta, kterou ponese rok ten místo roku prvého. Ale ani zde není přes to nebezpečí horší

¹⁵⁷⁾ *Seidler* (Z. f. V., 1905, str. 415).

¹⁵⁸⁾ *Bil. u. St.* (str. 260).

než u vceňování cenných papírů kursem denním; tam totiž vyplácí se zisk, který nebyl ve skutečnosti ještě docílen, a přesunuje se nebezpečí možného poklesu kursu na rok příští, kdežto zde neuhrazuje se zatím ztráta a přesunuje se na vrub roku příštího. Tam spoléhá se, že kursy neklesnou, zde pak, že kursy stoupnou. Není valného rozdílu mezi oběma postupy. V rukou poctivé správy ani jeden ani druhý postup není povážlivým; ovšem v rukou správy nsvědomité mohl by druhý způsob býti vítanou pomůckou k oddalování výkazu ztrát.

Ostatně dal by se tento přesun ztráty zameziti tím, že by se musily rozdíly vzniklé při závěře poklesem cen zásob pod cenu nákupnou *vypořádati položkou v pasivěch bilance.*¹⁰⁰⁾ Také by bylo možno ztráty tyto zabezpečiti zřizováním speciálních rezervních fondů,¹⁰⁰⁾ a pokud by fondy tyto na úhradu stačily, odsunula by se úhrada ztráty na dobu, kdy bude ztráta odprodejem realizována. V prvním případě měla by pořádková položka rozvažní souvztažný zápis v levo na účtě zboží a pod., tak že by výsledný zisk na zboží byl týž jako při účtování zásob v ceně denní, nižší. Ve druhém případě nebylo by v rozvaze řečené pořádkové položky, neboť ji zastává speciální rezervní fond, a zisk by byl u přirovnání s předešlým postupem vyšší.¹⁰¹⁾

Mimo to není nijak vyloučeno tím, že se vyřkne zásada, aby cenné papíry a zboží vceňovaly se v ceně nákupné, aby při

¹⁰⁰⁾ Postup byl by obdobný jako při rezervování účetních přískoků kursových na cenných papírech v zásobě; tu vkládá se příslušná částka do rozvahy jako rezervní fond, kdežto při poklesu pod cenu nákupnou je uvedena částka zatímným odepisem, položkou pořádkovou. V rozvaze by mohl býti pokles ceny po případě i v levo před sloupci vyznačen a přímo odepsán, aby nezběhlému čtenáři rozvah byla věc srozumitelnější. Vyúčtování v účtech hlavní knihy (i na účtě rozvažném) by však zůstalo nezměněno. (Viz dále pozn. 161.)

¹⁰⁰⁾ Takový rezervní fond uveden na př. v Maandbl. v. h. Boekh., 1905—6, str. 70.

¹⁰¹⁾ Súčtování v obou případech jeví se takto:

a) Má dáti	Účet zboží	Dal
1905		1905
1. led. na ú. rozv. poč.		v různé účty (30 q
(5 q à 510) K 2550		à 530) K 15.900
na různé účty (35 q		31. pros. v ú. rozv. kon.
à 510) » 17850		(10 q à 510) » 5.100
31. pros. na ú. rozv. kon.		<u>K 21.000</u>
(schodek při 10 q		
místo po 500 à 510) » 100		
na ú. ztráty a zisku » 500		
<u>K 21.000</u>		

náhlých převratech cen a při značnějším a trvalejším jich ústupu i třeba mezi rokem účetním se ceny opravily, t. j. snížily, a ztráta se uhradila na př. odepisem s rezervního fondu nebo zápisem do letošních ztrát; po takovém odepise budou ceny příslušných součástí majetkových uváděny ovšem v ceně opravené. Vždyť i při bilancování v cenách denních koriguje se často cena denní, snižuje se, je-li důvodno se domýšleti, že by ceny poklesly pro-

1906	1906
1. led. na ú. rozv. poč. K 5100	1. led. v ú. rozvaž. poč. K 100
31. pros. na ú. ztráty a zisku —	20. » v ú. pokladní » 5000
<u>K 5100</u>	<u>K 5100</u>

Účet rozv. koneč.

1905	1905
na účet zboží 5100	v účet zboží 100

1905	Účet zboží	1905	D.
1. led. na ú. rozv. poč. K 5.100		1. led. v ú. rozv. kon. » 5.100	
		31. pros. v ú. rozv. kon. » 5.100	
	<u>K 5.100</u>		<u>K 21.000</u>
31. pr. na ú. ztr. a zisku » 600			
	<u>K 21.000</u>		
1906		1906	
1. led. na ú. rozv. poč. K 5.100		1. led. v ú. pokladní K 5.000	
		31. pros. v ú. res. f. spec. » 100	
	<u>K 5.100</u>		<u>K 5.100</u>

Účet rezervního fondu spec.

1905	1905
31. pros. na ú. rozv. konč. K 1000	1. led. v ú. rozv. počát. K 1000
31. pros. na ú. zboží K 100	
na ú. rozv. konč. » 900	
<u>K 1000</u>	
	1906
	1. led. v ú. rozv. počát. K 1000
	<u>K 1000</u>

Účet rozvažný konečný

1905	1905
na ú. zboží atd. 5100	v ú. res. fondu spec. atd. 1000
	1906
	v ú. res. fondu spec.:
	převod 1000
	odepis ztráty 100
	<u>900</u>

dejem většího množství toho kterého papíru, jež má závod v zásobě.¹⁶²) Podobně je zvykem při vceňování pevných zařízení závodních ob čas provésti revisi, zda ceny jejich značněji náhle neklesly vlivy vnějšími, aby se tyto ztráty skutečně i na příslušných účtech odepsaly.¹⁶³)

Tyto *skutečné odepisy* liší se od prve zmíněných pořádkových odepisů ve účtování tím, že provedeny jsou přímo mezi příslušným účtem majetkovým a účtem ztráty a zisku; kdežto u zatímných odepisů se schodek vytkne zatím jako passivum v rozvaze a zároveň jako odepis (v levo) na účtě majetkovém té které součásti (ú. zboží, cenných papírů a pod.), poněvadž konečný zůstatek jest tu (v pravo) uveden v ceně vyšší, a tím se docílí, že výsledný zisk neb ztráta při závěrce účtu správně vyplynou.

Je-li účet zboží rozdělen na více účtů, provádějí se zatímné odepisy na každém účtě zvlášť. Ostatně se doporučuje i tam, kde je účet zboží zřízen pro několik druhů zboží, zjišťovati průměrnou cenu nákupnou pro rozvahu raději pro každý druh zboží zvlášť dle rozdělení v zásobnicích a úhrnný schodek pak vyřaditi na účtě zboží.

¹⁶²) *Reisch a Kreibig* považují to za nutné. (Bil. u. St. I., str. 264.) Dobře připomíná *Fischer* (Bil., str. 131), že, chce-li obchodník předměty odbytu klásti v rozvahu v ceně prodejní, nesměla by to býti cena prodejní nynější, dne závěry, nýbrž cena příštího odprodeje, a ta nebude se moci nikdy s určitostí zjistiti, nýbrž nejvýš může se více nebo méně neurčitě tušiti, ba často nedá se vůbec dohlédnouti. Ve mnohých případech nebylo by ani možno věci za cenu tržní v den závěry prodati, na př. má-li jeden podnik v tresoru skoro všechny akcie podniku jiného a j. Mimo to není prý tato cena nijak rocher de bronze, jsouc podrobena četným omylům, nekalým vlivům a mnohé libovůli. (Tamtéž str. 140.) — *Lehmann* (Recht d. A., II., str. 308) žádá aby oprava kursu cenných papírů dne rozvažního provedla se po případě dodatečně (sc. před rozhodující valnou hromadou), zjistí-li se, že příčiny pozdějšího poklesu vězely již ve starém roce. — Obdobné ustanovení dáno společností s ručením omezeným ze 6. března 1906 č. 58 ř. z. (§ 82, odst. 5): »Zvědí-li jednatelé společnosti nebo dozorná rada, že v době mezi závěrkem obchodního roku a usnesením společníků o závěre účetní se jmění společnosti nastaly ztrátami nebo poklesy cen značné a, jak se zdá, ne toliko přechodně zmenšilo, jest část zisku, z rozvahy vyplývajícího, rovnající se utrpenému úbytku jmění vyloučena z rozdělení a převede se na účet roku běžného.

¹⁶³) *Schulte* (Wertans., str. 32) chce dokonce, aby se bral zřetel i na všechny dodatečné poklesy cen v době mezi datem rozvahy a dnem valné hromady. Ale požadavek tento jde v opatrnosti příliš daleko. — V zásadě není však vyloučeno, že může valná hromada ceny opravití vzhledem k nastalému zatím jich poklesu.

Týž postup jest zachovati zejména při cenných papírech. Poněvadž zde schodky mohou býti značné, jest potřebí zejména při nich velké opatrnosti. —

Zavadili jsme tu též o důležitou otázku: jak si vésti při nahodivších se značnějších poklesech nebo vzestupech hodnot zařízení provozovacích, způsobených vlivy mimo závod ležícími?

*Scherber*¹⁰⁴⁾ i *Reisch* a *Kreibig* radí, aby se rozdily tyto nevypořádávaly na vrub nebo ve prospěch účtu ztráty a zisku, nýbrž aby se raději provedl koncem příslušného roku dvojitý popis, jeden pro výkaz zisku bez ohledu na uvedené proměny hodnot, druhý, odlišný, pro příští období, v němž se tyto hodnoty upraví dle skutečné ceny, a účet základní se založí znovu s nově zjištěným čistým jměním. Nebude se tudíž shodovati rozvaha konečná (a účet základní) s rozvahou počátečnou (a účtem základním) roku následujícího, čímž se poruší kontinuita. Tento způsob nápravy nezdá se býti šťastným, nebo souslednost výročních rozvah je nutným požadavkem, nemá-li kontrola účetních závěr na dobro čtenářům rozvah býti znemožněna. A zajisté praxe účetní mimo jiné i z toho důvodu se drží vceňování pevných součástí majetkových v rozvahy v ceně nákupné, že tím přehled se z míry usnadňuje. (Mimo to zvýšení neb snížení čistého jmění na účte základním, jehož důvod nebude v knihách vysvětlen, nelze ani při závodech jednotlivců schvalovati, poněvadž by postup tento zajisté vedl k nepřístojnostem.) Daleko lepším je způsob v praxi obvyklejší, že totiž pro podobné ztráty a zisky s provozem nesouvislé se zařídí zvláštní účet ztrát a zisků mimořádných a vypořádá se samostatně účtem základním.¹⁰⁵⁾ Při akciových společnostech jest vypořádání těchto mimořádných zisků neb ztrát možné jedině na vrub nebo ve prospěch účtu rezervního fondu, a také se v praxi děje,¹⁰⁶⁾ a tímž způsobem bylo by vyrovnati i náhlé veliké poklesy nebo přískoky cen zboží nebo cenných papírů u přirovnání s cenou nabývací v počátečné rozvaze zapsanou, ať by se vypořádání toto dalo mezi rokem nebo při výroční závěře. Není-li rezervních fondů nebo nestačí-li na tyto ztráty, musí ztráty větších rozměrů po případě odepsati se snížením akciového kapitálu, menší ztráty zaberou se na účet ztráty a zisku.

¹⁰⁴⁾ Bil., str. 47 až 52, 101.

¹⁰⁵⁾ *Reisch* a *Kreibig* zmiňují se o něm též (Bil. u. St., str. 264-I., pozn. 3.).

¹⁰⁶⁾ Touto občasnou revisí pevného jmění podniku spokojiti se mohou i věřitelé akciové společnosti, aniž by bylo třeba zřizovati, jako radí *Seidler*, ještě zvláštní účet ztrát a zisků na pevném jmění závodním.

Konečně mohla by se zdáti povážlivou volnost, že by se nemusily cenné papíry a zboží vepisovati v rozvalu v přesně dané a každému známé ceně tržní dne závěry, nýbrž že by se vceňovaly v ceně, která se vymyká kontrole širších kruhů. Ale tu třeba uvážiti, že v rozvaze udány jsou cenné papíry a zboží pouze v úhrnné ceně a nikoli dle počtu, tak že se cena nedá vůbec dobře kontrolovati, a chtěti, aby všechny akciové společnosti druhý cenných papírů i množství zboží otevřeně ve svých závěrách účetních přiznaly, nezdá se mi dobře možným. Ostatně není ani cena nákupná věcí naprosto vši kontrole se vymykající, vždyť jest možno i tu dle veřejných záznamů tržních přehlédnouti, a mimo to jest dosti dobrou zárukou pro spolehlivost položek rozvažných ta okolnost, že jsou *opisem* záznamů knihovních z doby starší, doby nákupu, kteréž dodatečně měniti je nemožno. A bude-li zavedena vnitřní revise, prováděná zodpovědnými činiteli: dozornou radou a odbornými znalci, která je beztak nutností čím dál naléhavější, nebude třeba chovati v této příčině nijakých obav.

Souhrn všech uvedených úvah dá se tudíž vytknouti takto: *Všeckere součásti jmění měly by se klásti do rozvahy vždy v ceně nabývací.* Aby pro případ, že denní cena zboží (i cenných papírů) je nižší než tato cena nabývací, čelilo se schodkům, buďtež tyto rozdíly *vypořádány v rozvaze náležitou odepisnou položkou pořádkovou* v passivech, se souvztažným zápisem na vrub příslušného účtu majetkového, po případě mohly by se i v levo před sloupci u příslušného aktiva vyznačiti a přímo odpočítati. (Viz dále.)¹⁶⁷ Toliko za okolností *mimorádných*, jsou-li poklesy cen zboží značné a trvalé, provede se v knihách *redukce cen* a ztráta se vypořádá přímo účtem ztráty a zisku nebo účtem zvláštního rezervního fondu. Také *pevná zařízení* provozovací jest třeba, nehledě k pravidelným odepisům, podrobiti *občasně*

¹⁶⁷) K témuž principu, ač jiným postupem myšlenkovým, dochází při předmětech odbytu i *Schulte* (Wertans., str. 23). Praví: »Verkaufsgegenstände dürfen zu dem Anschaffungs- oder Herstellungspreise angesetzt werden, sofern ein dem Sinken des Marktpreises bis zu dem Bilanzzeitpunkte entsprechender Betrag in Abzug gebracht wird.« Odlišuje se tudíž jen ve způsobu súčtování rozdílu poklesem cen způsobeného, žádaje, aby v rozvaze u příslušné položky aktiv byl odečtením vyznačen. — Také *Fischer* (Bil., str. 130 a násl.) příbuzným výkladem s postupem tohoto spisu dospívá k témuž závěru. »Denn andere Werte, als der Veräußerungs- und der Selbstkostenwert, lassen sich denkbarerweise nicht heranziehen, und das Gebot der Vorsicht kann dann nur dahin gehen, von den beiden Werten stets den zu wählen, der unter den jeweiligen Verhältnissen der niedrigere ist, also bei Waren und Fabrikaten fast durchgehend den Anschaffungspreis.

revizi ve příčině ocenění a po případě schodek vyrovnati na vrub rezervních fondů nebo na vrub účtu ztráty a zisku. (O oceňování pohledávek pojedná se při rozboru jednotlivých položek rozvahních.)

Pozn. Jinak má se věc při bilancích *likvidačních*. Tu musí veškeré součásti jmění se oceniti se zřetelem na příští zpeněžení. Některé součásti jmění budou se tu moci oceniti výše, jiné však budou musiti se oceniti níže než v obyčejných výročních rozvahách, a nebude tedy často kontinuity mezi poslední výroční rozvahou a zahajovací rozvahou likvidační.¹⁶⁸⁾ S téhož stano-

¹⁶⁸⁾ Stala-li se v minulých výročních rozvahách při ocenění chyba, vypořádá se buď účtem rezervního fondu mezi rokem a odepis vyznačí se v rozvaze rezervního fondu před sloupci peněžními, nebo se chyba odepíše na účtě ztráty a zisku, anebo se rozdíl vůbec nevypořádá, ale poruší se kontinuita položky rozvahní, při níž chyba se stala. Korrrektura provede se i v tomto posledním případě vlastně na vrub účtu ztráty a zisku. — V jiných případech, kde tedy nejde o opravu omylu, nesmí valná hromada dodatečně »libovolně« měniti údaje rozvahy předešlé. — *Knappe* (Bil., str. 67) míní, že ani tehdy se tak státi nesmí, odepisovala-li se vědomě větší kvota na zařízeních provozovacích a chtěla by se později věc upravit; kdežto při omylu a při likvidační bilanci vůbec opravu připouští. (Tak i *Simon* a j.) — »Libovolně« ovšem se nesmí rušiti souslednost (kontinuita) rozvah, ale v praxi se zejména při odepisech oprava připouští, právě poněvadž obvyklé odepisy procentuálně bývají omylny; ano i když byla aktiva dříve úmyslně podceněna, děje se dodatečně zvýšení jich dosti často. (S postupem tím souhlasí i *Fischer*, str. 76.) — Správně uvádí *Neukamp* (Zeitschr. f. d. g. H., sv. 48, str. 498) proti *Simonovi*, že zásada kontinuity oceňování při jednotlivých položkách tak daleko ve zvykovém právu nepronikla. On tu pojímá kontinuitu tak, že »se valná hromada nemá při skoncování rozvahy libovolně a bezdůvodně uchýliti od ocenění aktiv předešlého roku předsevzatého, a to ani zvýšením, ani snížením hodnot rozvahních, a vztahuje poučku o kontinuitě na všechny předměty majetkové, které se pro rozvalu odhadují («die einer Schätzung innerhalb der gesetzlichen und statutarischen Bewertungsgrundsätze unterliegen»), kdežto *Simon* uznává její platnost pouze při předmětech provozu sloužících. — Příliš daleko zacházejí na jedné i na druhé straně *Ring* (Kom.) a *Staub* (Kom.), tvrdí-li prvý, že provedené podcenění aktiv se nemůže pozdějšími bilancemi odstraniti («weil darin ein freiwilliger Verzicht auf die der Generalversammlung zustehende Verfügungsmacht zu erblicken sei») a míní-li druhý, že každá pozdější valná hromada může ocenění předešlé valné hromady prostě ignorovati a již tehdy odstraniti, považuje-li její odhad za příliš nízký. (*Neukamp*, loco cit.; *Staub*, Kom., str. 891, 8) — Dle § 299. odst. 2. něm. obch. zák. nevztahují se předpisy oceňovací dané v § 261 a o rezervním fondě (§ 262) na rozvahy likvidační; předpisy §§ 260, 263 a 267 platí i pro ně, mimo předpisy o rozdělení zisku (za likvidace se zisk nerozdílí). (*Knappe*, Bil., str. 68; *Keyßner*, Aktienges., k § 299; *Lehmann*, Recht der Akt., str. 575 a j.)

viska musí zřizovati se rozvaha jmění, kterou představenstvo chce se přesvědčiti, má-li povinnost oznámiti, aby byl ohlášen *konkurs*.¹⁶⁹⁾

¹⁶⁹⁾ *Keyßner* v *Zeitschr. f. d. ges. H.* (sv. 48, str. 512), *Knappe*, *Bil.* str. 68 a j. — Něm. obch. zák. vzhledem k rozdílnosti výroční pravidelné rozvahy a rozvahy pro zahájení likvidace nebo konkursu zřízené změnil stílisaci v § 240, a praví: »Ergibt sich *bei* der Aufstellung der Jahresbilanz oder einer Zwischenbilanz...«; kdežto v § 214 se čte: »... was sich *nach* der jährlichen Bilanz...«